

dum hanc considerationem gravius peccatum dicitur ex suo genere quod majori bono virtutis opponitur; unde cum bonum virtutis consistat in ordinatione amoris, ut Augustinus dicit (lib. I de moribus Ecclesiae, cap. xv), Deum autem super omnia diligere debeamus; peccata quæ sunt in Deum, sicut idololatria, blasphemia et hujusmodi, secundum suum genus sunt reputanda gravissima. Inter peccata autem quæ sunt in proximum, tanto aliqua sunt aliis graviora, quanto majori bono proximi opponuntur. Maximum autem bonum proximi est ipsa vita hominis, cui opponitur peccatum homicidii, quod tollit actualem hominis vitam, et peccatum luxuriæ, quod opponitur vitæ hominis in potentia, quia est inordinatio quedam circa actum generationis humanæ. Unde inter omnia peccata quæ sunt in proximum, gravius est homicidium secundum genus suum; et secundum locum tenet adulterium et fornicatio, et hujusmodi peccata carnalia; tertium autem locum tenet furtum et rapina et hujusmodi, per quæ in exterioribus bonis leditur proximus. In singulis autem horum generum sunt diversi gradus, in quibus mensuram peccati secundum genus suum oportet accipere, secundum quod bonum oppositum magis vel minus per caritatem debet amari. Ex parte autem circumstantiæ est etiam gravitas in peccato, non ex specie sua, sed accidentaliter. Similiter etiam ex parte agentis attenditur gravitas in peccato, secundum quod magis vel minus voluntarius peccat; voluntas enim est causa peccati, ut supra, art. 2 et 3, diximus. Sed hæc gravitas non competit peccato secundum suam speciem; et ideo si gravitas peccati attendatur secundum speciem ejus, tanto invenitur peccatum gravius quanto majori bono opponitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in peccato invenitur duplex boni adeptio. Una formalis per quam tollitur ordo virtutis; et quantum ad hanc refert utrum primo vel secundo peccet; quia secundum peccatum potest plus privare de ordine virtutis in actu quam primum. Alia vero est adeptio boni, quæ est effectus peccati, scilicet privatio gratiæ et gloriæ; et quantum ad hanc primum peccatum plus tollit quam secundum; sed hoc est per accidens, quia secundum non invenit quod primum invenit. Per ea autem quæ sunt per accidens non est iudicium de rebus sumendum.

AD SECUNDUM dicendum, quod fides et spes sunt præambula ad caritatem; unde infidelitas, quæ opponitur fidei, et desperatio, quæ opponitur spei, maxime opponuntur caritati; quia radicatus eam evellunt.

AD TERTIUM dicendum, quod aliquem peccare scientem vel ignorantem, licet accidat alicui peccati speciali, puta furto quantum ad species ejus, tamen quantum ad rationem generis, idest in quantum est peccatum, non accidit, quia de ratione

peccati est ut sit voluntarium; unde ignorantia quæ diminuit voluntarium, diminuit etiam rationem peccati.

AD QUARTUM dicendum, quod poenæ quæ inferuntur a Deo in futura vita, respondent gravitati culpæ; unde Apostolus Roman., II, 2, dicit, quod *iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt*. Sed poenæ quæ in presenti vita infliguntur sive a Deo sive ab homine, non semper respondent gravitati culpæ. Interdum enim minor culpa graviori poenâ punitur temporaliter propter majus periculum evitandum; poenæ enim presentis vitæ quasi medicina adhibentur. Peccatum autem schismatis perniciosissimum est in rebus humanis, quia dissolvit totum regimen humanæ societatis.

ARTICULUS XI. — *Utrum peccatum diminuat bonum naturæ.*
(I-II part., quæst. lxxxv, art. 1.)

Undecimo queritur, utrum peccatum diminuat bonum naturæ. Et videtur quod non. Nullum enim diminutum est integrum. Sed bona naturalia manent integra in demonibus post peccatum, ut dicit Dionysius (cap. iv de divin. Nomin.). Ergo bonum naturæ non diminuitur per peccatum.

2. Præterea, accidens non tollit suum subjectum. Sed malum culpæ est in bono naturæ sicut in subjecto. Ergo malum culpæ non tollit aliquid a bono naturæ, et ita non diminuit ipsum.

3. Sed diceretur, quod bonum naturæ diminuitur per malum culpæ, non quantum ad substantiam subjecti, sed quantum ad aptitudinem, sive ad habitatem. — Sed contra, privatio nihil tollit de eo quod est commune sibi et formæ oppositæ. Sed sicut substantia subjecti est communis privationi et formæ, ita etiam aptitudo, sive habitus; requirit enim privatio in subjecto aptitudinem ad formam oppositam. Ergo privatio nihil tollit de habitate subjecti.

4. Præterea, diminui quoddam pati est. Pati autem in suscipiendo est, agere autem in emitendo magis. Nihil ergo diminuitur secundum actum suum. Sed peccatum in actu consistit. Ergo per peccatum non diminuitur bonum naturæ peccantis.

5. Sed diceretur, quod peccatum est actus potentie, quæ non diminuitur, sed sola ejus habitus. — Sed contra, pati dicitur aliquid non solum si subtrahatur ei aliquid quod sit de substantia ejus, sed etiam si subtrahatur accidens ejus; aqua enim pati dicitur non solum cum amittit formam substantialem, sed etiam cum calefacta frigiditatem amittit. Habitus autem est accidens potentie. Ergo si diminuatur habitus, ipsa potentia patietur per actum proprium; quod videtur impossibile secundum prædicta.

6. Præterea, in rebus naturalibus agens patitur, non tamen patitur secundum quod agit; nam agit quidem secundum quod

est actu, patitur autem secundum quod est in potentia; sicut aer actu calidus refrigeratur per aquam, in quantum est frigidus in potentia; calefacit autem aquam, in quantum est actu calidus. Sed hoc est communiter verum in omnibus quod nihil secundum idem est actu et potentia. Nihil ergo patitur secundum quod agit; neque ergo peccans diminuitur in suo bono naturali per propriam actionem peccati.

7. Præterea, diminuere est agere quoddam. Sed actus non agit; esset enim procedere in infinitum, cum omne quod agit, actum causet. Cum ergo peccatum sit actus quidam, videtur quod peccatum non diminuat bonum naturæ.

8. Præterea, cum diminutio sit motus quidam, diminuere movere est. Nihil autem movet seipsum; moveret autem seipsum aliquid, si super suam actionem moveretur. Non ergo peccans diminuitur in suo bono naturæ per suam actionem peccati.

9. Præterea, Dionysius dicit (iv cap. de divin. Nomin.), quod malum non agit nisi virtute boni. Sed peccatum in virtute boni non corrumpit bonum naturæ, quia virtus boni non est corruptiva, sed salvativa magis. Ergo peccatum non diminuit bonum naturæ.

10. Præterea, Augustinus dicit in Ench. (cap. xiii, in princ.), quod in bono et malo fallit Dialecticorum regula, quæ dicit quod opposita non sunt simul. Non autem falleret, nisi malum esset in bono sibi opposito sicut in subjecto. Est ergo peccatum in bono naturæ sibi opposito sicut in subjecto. Sed nullum accidens diminuit suum subjectum. Ergo peccatum non diminuit bonum naturæ, etiam secundum quod est ei oppositum.

11. Præterea, si peccatum diminueret bonum naturæ, diminueretur libertas arbitrii, in quo præcipue peccatum consistit. Sed Bernardus dicit (in lib. de lib. Arb., aliquantulum a princ.), quod liberum arbitrium detrimentum non patitur in damnatis. Ergo bonum naturæ non diminuitur per peccatum.

12. Præterea, si peccatum diminuit habilitatem naturalem ad bonum; aut ex parte subjecti, aut ex parte boni ad quod subjectum est habile; inter hæc enim duo habilitas consideratur quasi medium quoddam. Non autem diminuit ipsam ex parte subjecti, sicut nec ipsum subjectum. Secundum autem quod conjungitur cum bono virtutis vel gratiæ, videtur habilitas prædicta pertinere ad genus moris. Sic ergo per peccatum nullo modo diminuitur bonum naturæ.

13. Præterea, Augustinus dicit, VIII super Genes. ad litteram (lib. IX, cap. x) quod infusio gratiæ est sicut illuminatio, et per consequens peccatum est sicut obtenebratio mentis. Sed tenebra non tollit ab aere habilitatem ad lumen. Ergo nec etiam peccatum tollit aliquid de habilitate ad gratiam.

14. Præterea, habilitas naturalis ad bonum videtur esse

idem quod justitia naturalis. Justitia autem est rectitudo quædam voluntatis, ut Anselmus dicit (in lib. de Veritate, cap. xiii). Rectitudo autem non potest diminui, quia omne rectum æqualiter est rectum. Ergo neque bonum naturæ, quod est habilitas naturalis, diminuitur per peccatum.

15. Præterea, Augustinus dicit (in lib. de immortalitate Animæ, cap. ii), quod mutato aliquo, mutatur id quod in eo est. Sed diminutio est quædam species motus. Ergo diminuto subjecto, diminuitur accidens quod in eo est. Sed culpa est in bono naturæ sicut in subjecto. Si ergo culpa diminuit bonum naturæ, diminuit semetipsam; quod est inconveniens.

16. Præterea, secundum Philosophum (in II Ethic., cap. v), tria sunt in anima; potentia, habitus, et passio. Sed passio non diminuitur per peccatum; quinimmo per peccata multiplicatur; unde et passiones peccatorum dicuntur ad Rom., vii; habitus autem virtutis totaliter tollitur per peccatum, potentia autem totaliter manet. Nullum ergo bonum naturæ est in anima quod per peccatum diminuitur.

Sed contra est quod Lucæ, x, super illud: *Et plagis impositis abierunt*, dicit Glossa (ordinar.), quod peccatis humane naturæ integritas violatur. Non autem violatur integritas nisi per diminutionem. Ergo peccatum diminuit bonum naturæ.

Præterea, Augustinus dicit (XI de Civit. Dei, cap. ix), quod vitium est malum, quia nocet naturæ bonæ; quod non esset, nisi adimeret aliquid. Diminuit ergo bonum naturæ.

Præterea, Augustinus dicit (in IV Musicæ, cap. v, non procul a fin.), quod anima per peccatum facta est imbecillior. Diminuitur ergo bonum naturæ in ipsa per peccatum.

Præterea, creatura rationalis se habet ad gratiam sicut oculus ad lumen. Sed oculus in tenebris existens fit minus habilis ad videndam lucem. Ergo anima diu in peccato manens, fit minus habilis ad percipiendam gratiam; et ita bonum naturæ quod est habilitas, diminuitur per peccatum.

Respondeo dicendum, quod quia diminuere est quoddam agere, considerandum est, quot modis aliquid agere dicitur, ut sciatur qualiter peccatum bonum naturæ diminuat. Dicitur autem proprie quidem agere ipsum agens quod actum producit, abusive autem id quo agens agit: sicut proprie quidem pictor facit album parietem; sed quia facit album per albedinem, consuevit etiam dici quod albedo facit album. Quot ergo modis id quod proprie est agens dicitur agere, tot etiam modis agere dicitur abusive id quo agens agit. Agens autem principaliter dicitur agere aliquid et per se et per accidens; per se quidem quod agit secundum propriam formam, per accidens autem quod agit removendo prohibens; sicut per se quidem illuminat domum sol, per accidens vero qui aperit fenestram, quæ erat obstaculum luminis. Rursus principale agens dicitur

aliquid agere primo, et aliquid consequenter; sicut generans primo quidem dat formam, consequenter autem dat motum, et omnia quæ consequuntur ad formam; unde generans dicitur movens gravium et levium, ut dicitur in VIII Physic. (com. xxxii). Quod autem dictum est in effectibus positivis, similiter oportet intelligi quantum ad effectus privationis: sic enim corrumpens et diminuens est movens, sicut et generans et augens. Unde manifeste accipi potest, quod sicut removens obstaculum luminis dicitur per accidens illuminare, et etiam ipsa remotio obstaculi, abusive tamen; ita etiam ponens obstaculum luminis dicitur tenebrare, et etiam ipsum obstaculum. Sicut autem lumen a sole diffunditur in aerem, ita gratia a Deo infunditur animæ, quæ quidem est supra naturam animæ; et tamen in natura animæ, vel quæuscumque creaturæ rationalis, est aptitudo quædam ad gratiæ susceptionem, et per gratiam susceptam fortificatur in debitis actibus. Peccatum autem est quoddam obstaculum interpositum inter animam et Deum, secundum illud Isai., LIX, 2: *Peccata vestra dividerunt inter vos et Deum vestrum*. Cujus ratio est, quia sicut interior aer domus non illuminatur a sole, nisi directe aspiciat solem, et hoc dicitur illuminationis obstaculum quod hujusmodi respectus rectitudinem impedit; ita anima non potest illuminari a Deo per gratiæ susceptionem, nisi directe convertatur in ipsum. Hanc autem conversionem impedit peccatum, quod convertit animam in oppositum, quod scilicet est contra legem Dei. Unde manifestum est quod peccatum est obstaculum quoddam impediens gratiæ susceptionem. Omne autem obstaculum aliquid perfectionis aut formæ, simul cum hoc quod excludit formam vel perfectionem quæcumque, facit susceptivum minus aptum vel habile ad formæ receptionem; et ulterius per consequens impedit effectus formæ vel perfectionis in subjecto; et maxime si obstaculum illud fuerit aliquid inhærens vel habitu vel actu. Manifestum est enim quod id quod movetur, uno motu, non simul movetur contrario, et est etiam minus aptum vel habile ut motu contrario moveatur; sicut etiam quod est calidum, est minus aptum ut sit frigidum; difficilius enim frigidi impressionem recipit. Sic ergo peccatum, quod est obstaculum gratiæ, non solum excludit gratiam, sed etiam facit animam minus aptam vel habilem ad gratiæ susceptionem; et sic dimittit aptitudinem vel habilitatem a bono ad gratiam (1). Unde cum hujusmodi habilitas sit quoddam bonum naturæ, peccatum dimittit bonum naturæ; et quia gratia naturam perficit et quantum ad intellectum, et quantum ad voluntatem, et quantum ad inferiores animæ partes obaudibiles rationi, irascibilem dico et concupiscibilem; peccatum excludendo gratiam et hujusmodi auxilia naturæ, dicitur vulne-

(1) *At bonum, ad gratiam. Forte animæ ad gratiam, vel ad bonum gratiæ.*

rare naturam. Unde ignorantia, malitia et hujusmodi dicuntur quædam naturæ vulnera consequentia ex peccato.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod bonum naturæ integrum manet quantum ad substantiam boni naturalis; sed per peccatum diminuitur aptitudo ad gratiam, ut dictum est; quæ quidem est quoddam bonum naturæ.

AD SECUNDUM dicendum, quod accidens etsi non tollat substantiam sui subjecti, potest tamen diminuire habilitatem ad aliud accidens; sicut calor dimittit habilitatem ad frigus; et ita est in proposito, ut dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod secundum Philosophum (in III Physic., com. x) dicitur, quod potentia sanum et potentia agrum est idem subjecto propter unam substantiam subjecti, quæ est in potentia ad utrumque; differunt tamen ratione, quia ratio potentiæ sumitur ab actu. Sic ergo peccatum non dimittit habilitatem ad gratiam ex ea parte qua radicitur in substantia animæ; sic enim communis est una existens contrariorum, sed ex ea parte qua ordinatur ad oppositum, prout differens est.

AD QUARTUM dicendum, quod ad actum moralem concurrunt actus multarum potentiarum animæ, quarum quædam sunt motivæ aliarum, sicut intellectus movet voluntatem, et voluntas movet irascibilem et concupiscibilem. Movens autem imprimi aliquid in motum. Unde patet quod in actu morali non est sola emissio, sed etiam receptio; et propter hoc ex actibus moralibus potest causari aliquid in agente, ut habitus vel dispositio, vel etiam aliquid oppositum his.

QUINTUM concedimus.

AD SEXTUM dicendum, quod actio naturalis consistit in emissionem tantum; unde actio naturalis nihil causat in agente, maxime in simplicibus agentibus, quæ non sunt composita ex agente et patiente vel movente et moto: in his enim quæ sic composita sunt videtur eadem ratio esse quæ est in actibus moralibus.

AD SEPTIMUM dicendum, quod actus non proprie dicitur agere, sed abusive, quia est quo agens agit.

AD OCTAVUM dicendum, quod nihil secundum idem movet seipsum; sed secundum diversas partes nihil prohibet, ut patet in VIII Physic. (comm. xxx), et sic accidit in actu morali, ut dictum est.

AD NONUM dicendum, quod aliquid bonum particulare est corruptivum alterius boni particularis propter contrarietatem quam habet ad ipsum; et sic nihil prohibet, malum, prout agit in virtute boni particularis, esse alterius boni corruptivum; sicut frigidum est corruptivum calidi; et hoc modo peccatum corrumpit bonum justitiæ, convertendo se ad aliquid bonum sine modo et ordine, et per consequens dimittit aptitudinem ad justitiam.

AD DECIMUM dicendum, quod bonum et malum possunt dupliciter considerari. Uno modo secundum communem rationem boni et mali; et sic quodlibet malum opponitur cuiuslibet bono; et ita dicit Augustinus fallere Dialecticorum regulam dum malum est in bono. Alio modo possunt considerari secundum specialem rationem huius vel illius boni vel mali; et sic non quodlibet malum opponitur cuiuslibet bono, sed hoc huic, ut cæcitas visui, et intemperantia temperantiæ; et hoc modo malum nunquam est in bono sibi opposito, nec in hoc fallitur Dialecticorum regula.

AD UNDECIMUM dicendum, quod liberum arbitrium non patitur detrimentum in damnatis quantum ab libertatem, quæ non intenditur aut remittitur; sed patitur detrimentum quantum ad libertatem quæ est a culpa et miseria.

AD DUODECIMUM dicendum, quod habitus ad gratiam totaliter se tenet ex parte naturæ, etiam secundum quod ordinatur ad bonum moris.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod peccatum non est privatio pura, sicut tenebra, sed est aliquid positive; et ideo se habet ut quoddam obstaculum gratiæ; sed ipsa privatio gratiæ se habet ut tenebra. Obstaculum autem diminuit habitatem, ut dictum est.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod habitus ad gratiam non est idem quod iustitia naturalis, sed est ordo boni naturalis ad gratiam. Nec tamen hoc est verum quod iustitia naturalis diminui non possit. Rectitudo enim secundum hoc diminui potest quod id quod erat rectum secundum totum, in aliqua parte curvetur; et hoc modo iustitia naturalis diminuitur secundum quod in aliquo obliquatur; puta, in eo qui fornicatur, obliquatur naturalis iustitia quantum ad directionem concupiscentiarum, et sic de aliis. In nullo tamen iustitia naturalis totaliter corrumpitur.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod id quod est in aliquo, movetur ad motum ejus in quo est, quantum ad id in quo ab eo dependet, non quantum ad aliud. Anima enim in corpore existens dependet a corpore quantum ad locum, non autem quantum ad esse, nec quantum ad quantitatem; et ideo per accidens movetur localiter moto corpore, non tamen diminuitur anima diminuto corpore nec corrumpitur corrupto corpore. Malum autem culpæ non habet quantitatem ex bono naturæ, sed magis per recessum a bono naturæ, sicut ægritudo habet quantitatem per recessum a naturali dispositione corporis. Unde malum culpæ non diminuitur diminuto bono naturæ, sicut neque morbus diminuitur debilitata natura, sed magis augetur.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod in potentia includitur etiam habitus sive aptitudo ab bonum gratiæ; quæ qui-

dem habitus diminuitur, ut dictum est, licet ipsa potentia non minuatur.

ARTICULUS XII. — *Utrum peccatum possit corrumpere totum bonum naturæ.*

Duodecimo quæritur, utrum peccatum possit corrumpere totum bonum naturæ. Et videtur quod sic. Omne enim finitum per continuam diminutionem potest totaliter auferri. Sed bonum naturæ, quod est habitus, est quoddam finitum, cum sit creatum. Ergo si diminuitur per peccatum, ut dictum est, art. præced., totaliter potest auferri.

2. Præterea, bonum naturæ quod est habitus ad gratiam, videtur diminui vel tolli per aversionem a gratia. Aversio autem habet statum, et non procedit in infinitum, quia conversio quæ ei opponitur, statum habet; non enim est in homine caritas infinita. Ergo diminutio boni naturalis statum habet: quod non esset, si semper aliquid de bono naturæ remaneret: quia bonum naturæ semper natum est diminui per peccatum. Ergo videtur quod bonum naturæ totaliter per peccatum tolli possit.

3. Præterea, privatio totaliter tollit habitatem; cæcus enim nullo modo est habilis ad videndum. Sed culpa est quædam privatio. Ergo videtur quod totaliter tollat bonum naturæ, quod est habitus.

4. Præterea peccatum est tenebra spiritualis, ut Damascenus dicit (lib. II, cap. iv, circa princ.). Sed tenebra totaliter potest excludere lucem. Ergo totaliter potest culpa excludere bonum.

5. Præterea, sicut se habet bonum gratiæ ad malum naturæ, ita se habet malum culpæ ad bonum naturæ. Sed per gratiam excludi potest totum malum naturæ, idest fomes, qui est inclinatio ad culpam, ut patet in beatis. Ergo per malum culpæ potest tolli totum bonum naturæ, quod est habitus ad gratiam.

6. Præterea, ibi habitus ad gratiam remanere non potest, ubi est impossibilitas gratiam consequendi. Sed status damnationis, ad quam pervenitur per culpam, inducit impossibilitatem consequendi gratiam. Ergo per culpam potest tolli totum bonum naturæ, quod est habitus ad gratiam.

7. Præterea, Dionysius (iv cap. de divin. Nomin.) dicit, quod malum est defectus naturalis habitudinis; quod maxime videtur competere malo culpæ. Ergo videtur quod totaliter bonum naturæ, quod est habitus, per peccatum deficiat.

8. Præterea, quidquid ponit aliquid extra statum naturæ, videtur tollere bonum naturæ. Sed peccatum ponit peccatum extra statum naturæ; dicit enim Damascenus (lib. II, cap. iv, par. a princ.), quod Angelus peccans cecidit ab eo quod est

secundum naturam, in id quod est præter naturam. Ergo peccatum tollit bonum naturæ.

9. Præterea, privatio non privat nisi quod est. Sed gratia non fuit in Angelis ante peccatum. Ergo peccatum Angelii non privavit gratiæ bonum : relinquitur ergo quod privaverit bonum naturæ.

10. Præterea, diminutio est quidam motus. Idem est autem motus totius et partis, ut glebæ unius et totius terræ, ut dicitur in IV Physic. (com. XLVIII). Si ergo aliquid de bono naturæ diminuitur per peccatum, totum bonum naturæ per peccatum tolli potest.

Sed contra, quamdiu manet voluntas, remanetabilitas ad bonum. Sed peccatum non tollit voluntatem, quin immo in voluntate consistit. Ergo videtur quod peccatum non possit tollere totum bonum naturæ, quod estabilitas.

Respondeo dicendum, quod impossibile est quod per peccatum tollatur totaliter bonum naturæ, quod est aptitudo velabilitas ad gratiam. Sed ex hoc videtur difficultas insurgere, quia cum illaabilitas sit finita, videtur quod per continuum diminutionem totaliter deficere possit. Quam quidem difficultatem aliqui vitare voluerunt, accipientes similitudinem ex continuo finito, quod in infinitum dividitur, si fiat divisio secundum eandem proportionem ; puta, si a linea finita subtrahatur tertia pars ejus, et iterum tertia pars residui, et sic inde, nunquam stabit divisio, sed poterit in infinitum procedere. Hoc autem in proposito locum non habet ; quia cum procedit divisio lineæ secundum eandem proportionem, semper pars secundo subtracta est minor quam pars primo subtrahitur ; sicut majus est tertium totius, quam tertium duarum partium residuarum, et sic de aliis : non autem potest dici, quod per secundum peccatum minus diminuatur de habilitate prædicta quam per primum ; immo forte æqualiter, vel etiam plus, si peccatum fuerit gravius. Et ideo aliter dicendum, quodabilitas diminui potest dupliciter : uno modo per subtractionem ; alio modo per contrarii appositionem. Per subtractionem quidem, sicut aliquod corpus est habile ad calefaciendum per calorem quem habet ; unde diminuto calore diminuiturabilitas calefaciendi. Per appositionem autem contrarii, sicut aqua calefacta habet naturalem aptitudinem vel habilitatem ad infrigidationem : sed quanto plus fuerit appositum de calore, tanto minuiturabilitas ad frigus : hic enim modus diminutionis qui est per appositionem contrarii magis habet locum in potentiis passivis et receptivis ; primus autem modus in potentiis activis ; quamvis uterque modus in utrisque potentiis æqualiter inveniri possit. Quando ergo est diminutio abilitatis per subtractionem, tunc totaliterabilitas potest auferri ablato eo quod habilitatem causabat : quando veroabilitas diminuitur per

appositionem contrarii, tunc considerandum est utrum appositio contrarii excedens (1) possit corrumpere subjectum, aut non. Si enim potest corrumpere subjectum, potest totaliterabilitas tolli ; sicut tantum potest augeri calor in aqua, quod corrumpatur aqua ; et sic totaliter tolliturabilitas quæ speciem aquæ consequeretur. Si autem per appositionem contrarii, quantumcumque multiplicetur, non possit subjectum corrumpi, semper quidem minuiturabilitas contrario appposito crescente, nunquam tamen totaliter tollitur, propter permanentiam subjecti, in quo radicitur talisabilitas ; sicut quantumcumque calidum cresceret, non tolleret aptitudinem materiæ primæ, quæ est incorruptibilis, ad formam aquæ. Manifestum est autem quodabilitas naturæ rationalis ad gratiam est sicut potentiæ susceptivæ, et quod talisabilitas naturam rationalem consequitur in quantum hujusmodi. Dictum est autem supra, art. præced., quod diminutio hujus abilitatis est per appositionem contrarii ; dum scilicet creatura rationalis avertitur a Deo per conversionem ad contrarium. Unde cum natura rationalis sit incorruptibilis et non desinat esse, quantumcumque peccatum multiplicetur, consequens est quodabilitas ad bonum gratiæ semper diminuatur per appositionem peccati, ita tamen quod nunquam totaliter tollatur ; et sic in proposito diminutio procedit in infinitum per oppositum ad appositionem (2), sicut in continuis e converso appositio fit in infinitum per oppositum ad divisionem, dum quod uni lineæ subtrahitur alteri apponitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procederet, si bonum naturæ diminueretur per subtractionem, sicut jam dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod conversio et aversio habent statum quo perveniunt actu (3) ; quia non est conversio vel aversio actu infinita ; non tamen habent statum quantum ad id quod est in potentia ; quia tam merita quam demerita possunt in infinitum multiplicari.

AD TERTIUM dicendum, quod privatio quæ tollit potentiam, tollit totaliter habilitatem, sicut cæcitas quæ tollit potentiam visivam, nisi forte secundum quod remanetabilitas vel aptitudo in radice potentiæ, id est in essentia animæ. Privatio autem quæ tollit actum, non aufert habilitatem ; et talis privatio est privatio gratiæ, sicut et tenebra, quæ est privatio lucis ab aere. Peccatum autem non est ipsa privatio gratiæ, sed obstaculum quoddam, quo gratia privatur, ut supra dictum est.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut tenebra excludit lucem sibi oppositam, non autem aptitudinem ad lucem, quæ est in aere ; similiter per peccatum excluditur gratia, non autem aptitudo ad gratiam.

(1) *Al. exercens.* — (2) *Al. ad oppositionem.* — (3) *Al. proveniunt in actu.*

AD QUINTUM dicendum, quod pronitas ad malum, quæ dicitur fomes, non consequitur naturam sicut habitas ad bonum, sed consequitur corruptionem naturæ, quæ est ex culpa; et ideo fomes totaliter per gratiam tolli potest, non autem bonum naturæ per culpam.

AD SEXTUM dicendum, quod impossibilitas ad gratiam quæ est in damnatis, non est ex totali subtractione habitatis naturalis ad bonum, sed ex obstinatione voluntatis in malo, et ex immobilitate divinæ sententiæ, ne eis in perpetuum gratia apponatur.

AD SEPTIMUM dicendum, quod defectus naturalis aptitudinis non sic intelligitur quod tota naturalis aptitudo deficiat, sed quia deficit a sua perfectione.

Et similiter dicendum AD OCTAVUM, quod peccatum non totaliter ponit extra statum naturæ, sed extra ejus perfectionem.

AD NONUM dicendum, quod privatio non solum privat quod est, sed etiam id quod natum est esse: potest enim aliquis privari aliquo quod nunquam habuit, dummodo natus fuisset habere. Et tamen hoc non est verum, quod Angeli in principio suæ creationis gratiam non habuerunt: simul enim Deus in eis condidit naturam et largitus est gratiam, ut Augustinus dicit (XII de Civit. Dei, cap. IX, a med.).

AD DECIMUM dicendum, quod ratio illa procederet, si diminutio illa fieret per subtractionem partis.

QUÆSTIO III

DE CAUSA PECCATI

(In quindecim articulos divisa.)

Primo enim quæritur utrum Deus sit causa peccati; 2° utrum actio peccati sit a Deo; 3° utrum diabolus sit causa peccati; 4° utrum diabolus possit inducere homines ad peccandum interius persuadendo; 5° utrum omne peccatum veniat ex suggestione diaboli; 6° utrum ignorantia possit esse causa peccati; 7° utrum ignorantia sit peccatum; 8° utrum ignorantia excuset vel diminuat peccatum; 9° utrum sciens ex infirmitate peccet; 10° utrum peccatum ex infirmitate factum imputetur homini ad culpam mortalem; 11° utrum infirmitas alleviet vel aggravet peccatum; 12° utrum aliquis possit ex malitia vel certa scientia peccare; 13° utrum gravius peccet qui ex infirmitate peccat quam qui ex malitia; 14° utrum omne peccatum ex malitia sit peccatum in Spiritum sanctum; 15° utrum peccatum in Spiritum sanctum possit remitti.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum Deus sit causa peccati.* (I-II part., quest. LXXIX, art. 6.)

Questio est de causa peccati. Et primo quæritur, utrum Deus sit causa peccati. Et videtur quod sic. Dicit enim Apostolus ad Romanos, 1: *Tradidit eos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt*; ubi dicit Glossa Augustini sumpta ex lib. de Gratia et lib. Arbitrio (cap. XXI, a med.): *Manifestum est Deum operari in cordibus hominum inclinando voluntates eorum in quodcumque voluerit, sive ad bonum sive ad malum.* Sed inclinatio voluntatis ad malum est peccatum. Ergo Deus est causa peccati.

2. Sed dicendum, quod inclinatio voluntatis ad malum, dicitur esse a Deo in quantum est poena; unde ibidem de Dei judicio loquitur. — Sed contra, non potest esse idem secundum idem poena et culpa, ut supra, quæst. I de malo, art. 4 et 5, dictum est; quia poena secundum suam rationem repugnat voluntati, culpa autem secundum suam rationem est voluntaria. Sed inclinatio voluntatis pertinet ad rationem voluntarii. Si ergo Deus inclinat voluntatem in malum, videtur quod et ipse sit causa culpæ in quantum est culpa.

3. Præterea, sicut culpa opponitur bono gratiæ, ita poena opponitur bono naturæ. Sed non impeditur quin Deus sit causa poenæ per hoc quod est causa naturæ. Ergo neque impeditur esse causa culpæ per hoc quod est causa gratiæ.

4. Præterea quidquid est causa causæ est causa causati. Sed liberum arbitrium est causa peccati, virtus causa est Deus. Ergo Deus est causa peccati.

5. Præterea, illud ad quod inclinatur virtus data a Deo, est causatum a Deo. Sed virtutes quædam date a Deo inclinant ad peccatum, sicut irascibilis ad homicidium, et concupiscibilis ad adulterium. Ergo Deus est causa peccati.

6. Præterea, quicumque inclinat voluntatem suam vel alterius ad malum, est causa peccati; puta, si homo faciendo eleemosynam inclinet voluntatem suam ut intendat inanem gloriam. Sed Deus inclinat voluntatem hominis in malum, ut jam dictum est. Ergo est causa peccati.

7. Præterea, Dionysius dicit (IV cap. de div. Nom.), quod apud Deum causæ malorum sunt. Sed non sunt in Deo otiosæ. Ergo Deus est causa malorum, inter quæ computantur peccata.

8. Præterea, Augustinus dicit (in lib. de Natura et Gratia, cap. XXVI, a med.), quod gratia in anima est sicut lux per quam homo bonum operatur, et sine qua bonum operari non potest. Sic ergo gratia est causa meriti. Ergo per oppositum subtractione gratiæ est causa peccati. Sed Deus est qui subtrahit gratiam. Ergo Deus est causa peccati.